

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний

Кафедра психології та педагогіки

СИЛАБУС

Навчальна дисципліна Робота практичного психолога в дитячих будинках і школах-інтернатахОсвітньо-професійна програма ПсихологіяРівень вищої освіти перший (бакалаврський)

2020-2021 навчальний рік

Загальна інформація

Позиція	Зміст інформації
Викладач(і)	Ігумнова Ольга Борисівна
Профайл викладача	http://psy.khnu.km.ua/igumnova-olga-borysivna/
Е-майл викладача(ів)	igumnovaolga@ukr.net
Контактний телефон	+380679000833
Сторінка дисципліни в ІСУ	https://msn.khnu.km.ua/course/view.php?id=1405
Консультації	Очні: за необхідністю та попередньою домовленістю; он-лайн: за необхідністю та попередньою домовленістю

Характеристика дисципліни

Статус дисципліни	Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг		Кількість годин						Форма семестрового контролю			
				Кредити ЄКТС	Години	Аудиторні заняття				Індивідуальна робота студента	Самостійна робота, в т.ч. ІРС	Курсовий проект	Курсова робота	залік	іспит
						Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття						
В	Д	4	7	3,0	90	34	17	17			56			+	

Анотація навчальної дисципліни

«Робота практичного психолога в дитячих будинках і школах-інтернатах» дозволяє отримати знання та вміння необхідні для індивідуальної та групової роботи з вихованцями інтернатних закладів, дисципліна орієнтована на оволодіння техніками психологічних роботи з вихованцями інтернатних закладів, вирішення професійних завдань в умовах освітніх закладів закритого типу. Особлива увага приділяється оволодінню технологіями психологічної роботи з дітьми-сиротами, ознайомленню з основними різновидами роботи практичного психолога, методами роботи з вихованцями інтернатних закладів, що дозволяє реалізувати програму психопрофілактичних, просвітницьких, корекційних дій, заходів психологічної допомоги. При викладанні дисципліни використовуються традиційні та інноваційні технології, зокрема: лекції-візуалізації; лабораторні заняття з використанням елементів тренінгу, рольових ігор, робота в колі; самостійна робота.

Мета і завдання дисципліни

Мета дисципліни – формування систематизованих знань психологічної роботи в дитячих будинках і школах-інтернатах, основних напрямків, форм та методів роботи практичного психолога в інтернатних закладах, оволодіння технологіями психологічної роботи з вихованцями інтернатних закладів.

Завдання дисципліни – надати студентам знання основних принципів організації роботи психолога в інтернатних закладах, ознайомлення з основними підходами, технологіями та методами роботи психолога з вихованцями інтернатних закладів, вивчення психологічних особливостей та проблем психічного розвитку та

поведінки дітей в умовах інтернатних закладів, ознайомлення з засобами та прийомами психологічної допомоги в кризових ситуаціях, підготовки вихованців інтернатних закладів до самостійного життя.

Очікувані результати навчання

Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: досконало володіти термінологією та основними поняттями; демонструвати навички психокорекційної та розвивальної роботи за певною психологічною проблемою; застосовувати модель життєвої компетенції у роботі з вихованцями інтернатних закладів; характеризувати психолого-педагогічні особливості вихованців інтернатних закладів; знати та розуміти порушення психічного розвитку та поведінки вихованців інтернатних закладів; володіти техніками психологічної роботи у кризових ситуаціях; визначати ефективні методи та форми роботи психолога з вихованцями інтернатних закладів та шляхи підготовки до самостійного життя.

Тематичний план дисципліни і календар його виконання.

Таблиця 3 – Тематичний план дисципліни

№ тижня	Тема лекції*	Тема практичного заняття*	Самостійна робота студентів		
			Зміст	Год.	Література
1	2	3	4	5	6
1	Основи соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.	Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	4	[8] с. 41-56; [12] с. 35-38; [13] с. 6-8.
2	Технологія психологічної роботи з вихованцями інтернатних закладів.	Формування життєвої компетентності дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання, підготовка до ТК.	4	[2] с. 41-58; [3] с. 58-63; [4] с. 43-54; [8] с. 33-44.
3	Особливості соціалізації дитини в умовах інтернатних закладів.	Модель дитячого будинку.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	5	[1] с. 63-86; [2] с. 57-68; [4] с.128-147; [5] с.102-119; [7] с. 40-45.
4	Розвиток дитини в умовах депривації.	Психологічний портрет вихованців дитячих будинків.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання, підготовка до ТК.	4	[4] с. 73-85; [5] с. 69-76; [10] с.105-117; [11] с. 92-103.
5	Форми та методи роботи психолога в інтернатних закладах.	Корекційно-розвивальна діяльність з вихованцями інтернатних закладів.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	4	[1] с. 282-297; [3] с. 102-127; [5] с.76-85; [9] с. 91-106.
6	Порушення психічного розвитку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.	Психологічний супровід дітей з порушеннями поведінки.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	4	[4] с.135-147; [5] с.85-96; [10] с. 93-114; [11] с.83-92.
7	Психологічні особливості дезадаптивної поведінки в умовах інтернатного закладу.	Психологічний супровід в кризових ситуаціях.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання, підготовка до ТК.	6	[1] с.239-265; [2] с.89-105; [3] с. 88-114; [5]с. 96-114; [11] с.103-112.
8	Психологічна допомога в кризових ситуаціях.	Підготовка вихованців інтернатних закладів до самостійного життя.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання.	4	[1] с.139-186; [2] с.119-132; [4] с. 88-102; [5] с. 70-78; [7] с.104-111.

1	2	3	4	5	6
9	Підготовка вихованців інтернатних закладів до самостійного життя.	Підготовка вихованців інтернатних закладів до самостійного життя.	Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання домашнього завдання, підготовка до ТК.	4	[2] с. 224-241; [3] с. 128-136; [8] с.126-130; [12] с. 123-134.

Примітка: * Лекції та лабораторні заняття проводяться по дві години через тиждень; ТК – тестовий контроль.

*16/18- 16 – за знаменником; 18 – за чисельником.

Політика дисципліни.

Організація освітнього процесу в Університеті відповідає вимогам положень про організаційне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, освітньої програми та навчального плану. Студент зобов'язаний відвідувати лекції і лабораторні заняття згідно з розкладом, не запізнюватися на заняття, завдання виконувати відповідно до графіка. Пропущене лабораторне заняття студент зобов'язаний опрацювати самостійно у повному обсязі і відвітати перед викладачем не пізніше, ніж за тиждень до чергової атестації. До лабораторних занять студент має підготуватися за відповідною темою і проявляти активність. Набутті особою знання з дисципліни або її окремих розділів у неформальній освіті зараховуються відповідно до Положення про порядок перезарахування результатів навчання у ХНУ (<http://khnu.km.ua/root/files/01/06/03/006.pdf>). Виконуючи самостійну роботу з дисципліни, студент має дотримуватися політики доброчесності. У разі наявності плагиату він отримує незадовільну оцінку і має виконати завдання за новою темою.

Критерії оцінювання результатів навчання.

Оцінювання академічних досягнень студента здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ». Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за інституційною чотирибальною шкалою. Семестрова підсумкова оцінка визначається як середньозважена з усіх видів навчальної роботи, виконаних і зданих позитивно з урахуванням коефіцієнта вагомості. Вагові коефіцієнти визначаються відповідно до структури дисципліни і важливості окремих видів її робіт.

Оцінювання навчальних досягнень студентів денної форми навчання складається з таких елементів: тестовий контроль, усне опитування, оцінювання тренінгового заняття та виконання домашніх завдань. Студент, який не набрав позитивний середньозважений бал за поточну роботу, вважається невстигаючим.

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів денної форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота		Самостійна робота студента				Семестровий контроль		
Усне опитування		Тренінгове заняття	Тестовий контроль				Домашнє завдання	Залік (за рейтингом)
T1-3	4-7		1	2	3	4		
ВК: 0,2		0,4	0,2				0,2	0

Умовні позначення: Т – тема; ВК – ваговий коефіцієнт.

Пропущене заняття студент зобов'язаний відпрацювати у встановлений викладачем термін, але не пізніше, ніж за два тижні до кінця теоретичного навчання у семестрі.

Критерії оцінювання за видами робіт

Практичне заняття (усне опитування)

Оцінювання знань студентів під час практичного заняття здійснюється за такими критеріями:

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Студент глибоко і у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і у письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення роботи. Студент не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнюючі висновки. При відповіді допустив дві-три несуттєві помилки.
Добре	Студент виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом,

	орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних задач; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть мати місце окремі неточності, нечіткі формулювання закономірностей тощо. Відповідь студента має будуватися на основі самостійного мислення. Студент у відповіді допустив дві-три <i>несуттєві помилки</i> .
Задовільно	Студент виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь студента будується на рівні репродуктивного мислення, студент має слабкі знання структури курсу, допускає неточності і <i>суттєві помилки</i> у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Разом з тим набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно	Студент виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускається помилок у визначенні понять, перекручує їх зміст, хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка «незадовільно» виставляється студенту, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення дисципліни.

Тренінгове заняття

Кожен студент має розробити і провести тренінгове заняття для групи на вибір відповідно тематичного плану лабораторних занять. На першому лабораторному занятті студентом визначається тема та дата проведення тренінгового заняття із урахуванням того, що одна тема тренінгового заняття проводиться двома–трьома студентами (залежно від кількості студентів у групі). Програма заняття має бути оформлена відповідно до вимог, представлених у Модульному середовищі для навчання. Електронний варіант тренінгового заняття відповідно до вимог подається не пізніше ніж за два тижня до дати проведення тренінгового заняття. Оцінювання тренінгового заняття відбувається за критеріями, що наведені нижче.

Критерії оцінювання тренінгового заняття

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій оцінювання тренінгового заняття
Відмінно	Чітко і правильно витримані структура і процедура проведення заняття. Вправи відповідають змісту теми та меті заняття. Дотримані терміни здачі електорного варіанту тренінгового заняття та технічні вимоги до оформлення. Застосовані оригінальні та різноманітні вправи та методи. Студент вільно володіє вправами та теоретичним матеріалом, використано роздаткові матеріали. Створена необхідна робоча атмосфера, дотримані часові рамки проведення заняття. Найвний зворотній зв'язок з групою, у разі необхідності, наявна корекція виконання та роз'яснення завдань.
Добре	Незначні порушення у структурі або процедурі проведення заняття. Виникали незначні складнощі у керуванні групою та орієнтації у нестандартних ситуаціях. Незначні порушення часових рамок проведення вправ. Відсутні роздаткові матеріали або обрані одноманітні вправи та методи. Виникали незначні складнощі у володінні вправами або тренінгової ситуацією.
Задовільно	Порушення у структурі і процедурі проведення заняття. Виникали значні складнощі у керуванні групою, студент був дезорієнтований при проведенні вправ, недотримання часового регламенту. Загальне ставлення до проведеної роботи недбале, пасивне, відсутній зворотній зв'язок з групою.
Незадовільно	Суттєві порушення у структурі, процедурі проведення та оформленні заняття. Вправи не відповідають темі та меті заняття. Відсутнє розуміння змісту та мети обраних вправ. Виявлено невміння керувати групою, порушення етичних принципів.

Тестовий контроль

Тестування відбувається у Модульному середовищі для навчання ХНУ. Студент може пройти тест письмово за умови здачі заборгованості або відсутності технічних можливостей для комп'ютеризованого проходження тесту.

На тестування відводиться 15 хвилин. Тематичний тест складається з 10 тестових завдань, кожне з яких оцінюється одним балом. Максимальна сума балів, яку може набрати студент, складає 10. Оцінювання здійснюється за чотирибальною шкалою. Відповідність набраних балів за тестове завдання оцінці, що виставляється студенту, наведена у таблиці.

Сума балів за тестові завдання	0–4	5–6	7–8	9–10
Оцінка за 4-бальною шкалою	2	3	4	5

При отриманні негативної оцінки тест слід перездати до терміну наступного контролю.

Домашнє завдання

Протягом вивчення дисципліни «Робота практичного психолога в дитячих будинках і школах-інтернатах» студент має виконати низку домашніх завдань: модель життєвої компетентності, таблиця сильних сторін та потреб дитини, екокарта.

Критерії оцінювання домашнього завдання

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій оцінювання творчих робіт
Відмінно	<i>Оформлення</i> – охайне та естетичне. Представлені <i>всі пункти</i> плану до роботи та дотримано всіх вимоги до неї. Проявлена власна творчість і самостійна думка.
Добре	<i>Оформлення</i> – охайне. Випущені окремі пункти і/або порушені 1-3 вимоги до роботи. Елементи творчості і самостійності представлені мало.
Задовільно	<i>Оформлення</i> – неохайне. Завдання виконано не в повному обсязі, але достатньому для демонстрації проведеної роботи. Проявлено репродуктивне, несамостійне мислення.
Незадовільно	<i>Оформлення</i> – неохайне. Завдання виконане в недостатньому обсязі.

Підсумкова оцінка за семестр згідно з інституційною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі після внесення викладачем усіх оцінок до електронного журналу. При цьому за інституційною шкалою ставиться відповідна оцінка за чотирибальною шкалою, а за шкалою ЄКТС – буквене позначення оцінки, що відповідає набраній студентом кількості балів відповідно до таблиці співвідношення.

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна інтервальна шкала балів	Інституційна оцінка, критерії оцінювання		
A	4,75–5,00	5	Зараховано	<i>Відмінно</i> – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навичок
B	4,25–4,74	4		<i>Добре</i> – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками
C	3,75–4,24	4		<i>Добре</i> – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками
D	3,25–3,74	3		<i>Задовільно</i> – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією
E	3,00–3,24	3		<i>Задовільно</i> – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00–2,99	2	Незараховано	<i>Незадовільно</i> – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00–1,99	2		<i>Незадовільно</i> – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни

Питання для самоконтролю результатів навчання

1. Правові засади соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
2. Правові основи функціонування інтернатних закладів.
3. Види та структура інтернатних закладів.
4. Основні завдання інтернатних закладів.
5. Модель життєвої компетентності.
6. Теорія та створення генограми.
7. Напрямки та форми роботи психолога з дітьми-сиротами.
8. Психолого-педагогічна характеристика вихованців дитячих будинків.
9. Порушення соціально-емоційного розвитку дітей-сиріт.
10. Особливості психічного розвитку дитини у закладах інтернатного типу.
11. Поняття та причини сирітства.
12. Проблеми інтелектуального розвитку дитини у закладах інтернатного типу.
13. Проблеми емоційно-вольового розвитку дитини у закладах інтернатного типу.
14. Особливості спілкування з однолітками дитини у закладах інтернатного типу.
15. Проблеми статевої ідентифікації дитини у закладах інтернатного типу.

16. Форми та методи роботи психолога в інтернатних закладах.
17. Фактори виникнення проблем особистісного розвитку дітей в інтернатних закладах.
18. Адаптивна та дезадаптивна поведінка дитини у закладах інтернатного типу.
19. Основні фактори та ознаки дезадаптації.
20. Форми дезадаптації дітей в умовах інтернатних закладів.
21. Наслідки дезадаптації дітей в умовах інтернатних закладів.
22. Робота психолога з дезадаптивними дітьми.
23. Сутність та принципи корекційної діяльності психолога.
24. Сутність та принципи розвивальної діяльності психолога.
25. Організація розвивальних занять в інтернатних закладах.
26. Організація психокорекційної роботи в інтернатних закладах.
27. Практичні рекомендації проведення психокорекційної роботи.
28. Критичні та кризові ситуації.
29. Вплив кризових ситуацій на особистість.
30. Форми подолання кризових ситуацій.
31. Психологічний супровід в кризових ситуаціях.
32. Причини девіантної поведінки вихованців інтернатних закладів.
33. Корекція девіантної поведінки.
34. Психологічні особливості депривації дітей-сиріт.
35. Психологічні наслідки депривації дітей-сиріт.
36. Формування готовності до вибору професії вихованців інтернатних закладів.
37. Підготовка вихованців інтернатних закладів до самостійного життя.
38. Формування здорового способу життя вихованців інтернатних закладів.
39. Навички, необхідні для роботи практичного психолога в інтернатному закладі.
40. Особливості роботи психолога в інтернатних закладах.

Рекомендована література:

Основна:

1. Веретенко Т. Г. Тренінговий курс «Основи батьківської компетентності». Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів : навч.-метод. посіб. / Т. Г. Веретенко. – Київ, 2008. – 362 с.
2. Денисюк О. М. Вчимося жити самостійно : навч.-метод. посіб. для роботи з учнями випускних класів інтернатних закладів / О. М. Денисюк. – Київ : Держ. ін-т проблем сім'ї та молоді, 2002. – 230 с.
3. Зимівець Н. В. Культура життєвого самовизначення : інтегративний курс для учнів загальноосвіт. навч. закл.: метод. посіб. : в 3 ч. Ч. 3 / Н. В. Зимівець. – Київ : Златограф, 2004. – 317 с.
4. Кузікова С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції : навч. посібник / С. Б. Кузікова. – Суми : «Університетська книга», 2006. – 384 с.
5. Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Вікова психологія : навч. посіб. – К.: «Центр учбової літератури», 2012. – 346с.

Додаткова:

6. Безпалько О. В. Запобігання інституціалізації дітей раннього віку. Інноваційні технології соціальної роботи з профілактики відмов від новонароджених дітей : метод. посіб. / Т. Алексєєнко, О. Безпалько, Н. Бервено та ін.] – К. : Століття, 2008. – 224 с.
7. Безпалько О. В. Культура життєвого самовизначення : інтегративний курс для учнів загальноосвіт. навч. закл. : метод. посіб. : в 3 ч. / О. Безпалько, М. Босенко, Р. Вайнола та ін.; – К. : Златограф, 2003. – Ч. 2. Середня школа. – 536 с.
8. Журавель Т.В. Збірка інформаційних матеріалів та нормативно-правових актів з питань попередження насильства в сім'ї, зокрема над дітьми / Т. В. Журавель. – К. : КАЛИТА, 2005. – 88 с.
9. Зимівець Н.В. Культура життєвого самовизначення : інтегративний курс для учнів загальноосвіт. навч. закл. : метод. посіб. : в 3 ч. / О. В. Безпалько, М. І. Босенко, Р. Х. Вайнола та ін. – К. : Златограф, 2004. – Ч. 3. Старша школа. – 347 с.
10. Основи практичної психології / В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева та ін.: Підручник. – К.: Либідь, 2003. – 536с.
11. Практическая психология образования: учеб. для студ. высш. и сред. спец. учеб. завед / под ред. И.В. Дубровиной. – 2-е изд. – М.: ГЦ"Сфера", 2000. – 528с .
12. Положення про психологічну службу системи освіти України // Практична психологія та соціальна робота. – №2. – 2000. – С.35-38.
13. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України // Голос України. – К.. – 2005. – № 23 – С. 6-8.
14. Сергеєнкова О. П. Вибір стратегії розвитку професійної індивідуальності : Психодіагностика у професії : навч. посіб./ О. П. Сергеєнкова. – К.: Наук. світ, 2004. – 86 с.
15. Сергеєнкова О. П. Самопізнання : навч. посіб. / О. П. Сергеєнкова. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2003. – 184 с.